

До 85-річчя Національної Академії наук України

27 листопада 2003 року виповнилося 85 років від дня заснування Національної Академії наук України.

У 1918 р. на перших Загальних зборах ухвалюється рішення про заснування провідної наукової організації України, яка тоді отримала назву Української Академії наук (УАН). Дійсні члени новоствореної наукової державної установи були призначені за наказом Гетьмана всієї України П.П. Скоропадського. Її першим головою-президентом став академік В.І. Вернадський, який обіймав цю посаду до 1921-го, а неодмінним секретарем — академік А.Ю. Кримський. Упродовж листопада — грудня 1918 р. почали діяти перші наукові відділення та інститути УАН: відділення історії та філології, фізико-математичних наук і соціально-економічних досліджень, Інститут технічної механіки, Геодезичний інститут, Інститут для вивчення економічної кон'юнктури народного господарства України, Фізичний інститут, а також до її складу увійшли Акліматизаційний і Ботанічний сади та садиба Асканья-Нова, що раніше належала Ф.Ф. Фальц-Фейну. 31 грудня того самого року прийнято закон про статут Української Академії наук та затверджено штати її установ. Протягом першого року діяльності у складі УАН працювало вже близько 140 співробітників у 15 комісіях.

За 85 років функціонування Академії наук змінювалися її назва та структура, але напрямки наукової діяльності продовжували розвиватися і перетворювалися на наукові школи, більшість з яких існує і дотепер. Прізвиська їх фундаторів всесвітньовідомі: історики М.С. Грушевський та Д.І. Яворницький, сходознавець А.Ю. Кримський, мовознавець Л.А. Булаховський, історики літератури С.О. Єфремов та О.І. Білецький, математики Д.О. Граве, М.М. Крилов і М.М. Боголюбов, механіки О.М. Динник та М.О. Лаврентєв, фізики К.Д. Синельников та Л.В. Шубников, геолог П.А. Тутковський, хіміки Л.В. Пісаржевський, О.І. Бродський і А.В. Думанський, біологи та лікарі Д.К. Заболотний, О.О. Богомолець, В.П. Філатов та І.І. Шмальгаузен. Провідне місце у світовій науці належить українській школі електрозварювання, пов'язаної з іменами Є.О. та Б.Є. Патонів, та кібернетики, створеної В.М. Глушковим. Сьогодні Національна Академія наук України — це 13 відділень, близько 170 інститутів та інших наукових організацій, в яких працює 13 тисяч науковців. З 1962 р. і до сьогодні Національну Академію очолює академік Б.Є. Патон. Значною мірою завдяки його опікуванню цією організацією Академія досягла значних успіхів у науковій роботі та зберегла свою структуру у пострадянські часи. Археологічна громадськість щиро висловлює свої вітання Борисові Євгеновичу з нагоди річниці очолюваної ним організації та його власного ювілею, що припадає на дату утворення Української Академії наук.

Історія ж Інституту археології НАН України бере початок від утвореної навесні 1919-го Комісії з укладання археологічної карти України. За два роки її було перетворено на Археологічну комісію УАН, а з 6 лютого 1922 року —

на Археологічний комітет при історико-філологічному відділенні Всеукраїнської Академії наук, на базі якого у 1924-му засновано Всеукраїнський археологічний комітет (ВУАК). У 1934 р. постановою Президії АН Української РСР на базі ВУАК створюється Інститут історії матеріальної культури АН УРСР, що з 1938 року отримує назву Інституту археології АН України.

За час своєї діяльності Інститут археології став одним із провідних наукових центрів, започаткувавши низку наукових напрямів вивчення давніх суспільств та історичних реконструкцій, що згодом трансформувалися у наукові школи, відомі у світі під узагальненою назвою київської археологічної школи. Серед учених Інституту добре знані такі визначні археологи, як академік АН України П.П. Сфименко, академік НАН України П.П. Толочко, член-кореспондент НАН України В.Д. Баран, член-кореспондент АН України С.М. Бібіков, член-кореспондент НАН України С.Д. Крижицький, член-кореспондент АН України Л.М. Славін, д.і.н. М.Ю. Брайчевський, д.і.н. В.Ф. Генінг, д.і.н. В.М. Даниленко, д.і.н. В.Й. Довженко, д.і.н. М.Я. Рудинський, д.і.н. О.І. Тереножкін.

Археологічні дослідження Інституту знаменувалися важливими науковими відкриттями, які дозволяють висвітлити історію та культуру населення України з найдавніших часів до пізнього середньовіччя, збагатити культурну спадщину людства багатьма шедеврами давнього мистецтва. Упродовж усієї історії Інституту його співробітниками досліджено тисячі давніх пам'яток, виявлено величезну кількість знахідок, що становили основу колекцій Музею історичних коштовностей, Національного музею історії України, Музею історії Кисва, Археологічного музею Інституту археології, багатьох краєзнавчих музеїв та історико-археологічних заповідників.

Сьогодні Інститут археології, окрім науково-дослідницької роботи, розробляє заходи зі всебічної охорони пам'яток археології, які останнім часом планомірно грабуються та руйнуються сучасними вандалами.

85 років існування Національної Академії наук України — це, перш за все, роки наполегливої та самовідданої праці попередників і сучасників, учителів та учнів, увінчаної видатними науковими здобутками, що відбувалися незважаючи та всупереч війнам, революціям чи катастрофам, диктаторським режимам і скрутним часам у суспільстві. Цей ювілей є знаменною датою у творчому житті науковців, які своєю наснагою та ентузіазмом рухають науковий прогрес, без якого неможливий позитивний розвиток суспільства та держави, ним створеної.